

noviny ADA

Měsíčník pro amatérské divadlo - vydává
AMATÉRSKÁ DIVADELNÍ ASOCIACE

Číslo 2

ČERVENEC - SRPEN 1990

Z obsahu

Quo vadis amatérské divadlo?

O Jiráskově Hronovu

Z historie Jiráskova Hronova

Zprávy z ADA

Stručně o divadle

Ze zahraničního tisku

Dramatické dílo a divadlo

Z dědečkovy knihovny

Knihy o divadle

Naše samoobsluha

Díla vydává

KOYO Foreign Trade Corporation
Jankovcova 2
170 86 Praha 7
☎ 874 11 11
☎ 121 481
☎ 80 01 62

Podnik zahraničního obchodu KOYO
Jankovcova 2
170 86 Praha 7
☎ 874 11 11
☎ 121 481
☎ 80 01 62

QUO VADIS AMATÉRSKÉ DIVADLO?

Oblast amatérského divadla čekají dalekosáhlé změny, na jejichž kontury můžeme usuzovat na základě analogií se stavem před rokem 1948 a v jiných zemích. Nahrazení státem poručníkováného a ideologicky řízeného, ale zároveň poměrně štedře dotovaného mechanismu zájmové umělecké činnosti jiným systémem se zdá nevyhnutelné.

Zřizovatelský systém patrně nezanikne, mnohé soubory naleznou možnost práce na půdě odborů, tělovýchovných organizací, politických stran, škol a církví, bude však nově definován na základě vzájemné dohody. Řada souborů se ustaví jako hospodářsky i právně samostatné spolky a bude usilovat o získání sponzora, mecenáše, státní dotace či dotace od místní samosprávy. Státní dotace zřejmě v nějaké podobě existovat budou, ale sotva je dostane každý soubor. A jistě budou udělovány podle dosti náročných kritérií.

Amatérské divadlo se v Česku hrálo v našich novodobých dějinách celých sto padesát let před vynalezením socialistického systému ZUČ a jistě překoná i nelehké období, které ho čeká v době přechodu našeho hospodářství na tržní mechanismus. Některé soubory se nedokážou vyrovnat s finančně náročnějšími podmínkami své existence a s většími nároky zřizovatelů a sponzorů, a rozpadnou se. Svě vykonají i osobní existenční starosti členů divadelních souborů. Na druhé

straně mohou členové souborů v době své nezaměstnanosti, dojde-li k ní, nalézt právě ve hraní amatérského divadla značnou duchovní vzpruhu.

Než se poměry vyjasní, přijde část souborů o zřizovatele a o střechu nad hlavou. Pouliční divadlo nemůže být pro všechny řešením. Co dělat? Jak zmírnit dopad přechodného období na amatérské divadlo? - Univerzální rada neexistuje. Je třeba hledat řešení v rozmanitosti forem existence a působnosti amatérského divadla. Soubory ocitnuvši se na dlažbě se mohou pokusit sloučit se soubory, které zřizovatele mají. Mohou také existovat bez mateřského divadelního sálu a zkoušet v podnikových zasedačkách, v tělocvičně školy, v níž povedou dětský dramatický kroužek, i po bytech jednotlivých členů souboru a na představení si sál pronajmout. Lépe se s novou situací vyrovnají soubory, které měly v minulosti chudší zřizovatele, než soubory čerpařící z rozpočtu tisíce korun na jednu inscenaci. Čím svízelnější budou podmínky, tím bude třeba větší chuti do divadla. Divadelní práce - byť amatérská - bude muset být intenzivnější, než byla v průměru doposud. Vždyť mohou nastat i případy, kdy si soubory budou zkušebny platit ze svého. Pak bude pro ně naprosto neúnosné počítat zkoušky pro jednu inscenaci na desítky. O to většího významu nabude dramaturgicko-režijní příprava. Jistě odpadnou všichni ti, kteří s divadlem jen koketovali a měli ho na posledním místě svých zájmů.

Soubory postupně začnou chápat, že jim může hodně pomoci vzájemná spolupráce, blokována doposud někdy až hloupou rivalitou. A pokud jde o svazy amatérských divadelníků? Ty budou muset odhodit všechnu formálnost a dát se plně do služeb potřebám amatérského divadla, zvláště rozpacně-li se rozvětvená síť amatéry někdy chválené, jindy zatracované státní metodické péče o ZUČ.

V důsledku značného světónázového a hodnotového otřesu naší společnosti se stane stejně závažnou vedle otázky existenční i otázka repertoáru. Hry založené na jinotajích a alegoriích polemizujících s bývalým režimem, jimiž divadlo suplovalo neexistující opozici, vyprchávaly s každou vteřinou, a brzy budou zcela nehratelné. Také kouzlo zakázaných autorů pomine, nebude-li podloženo uměleckými kvalitami. Amatérské divadlo - a divadlo vůbec - se bude muset vracet ke skutečným hodnotám divadelního repertoáru a ke kořenům divadelnosti vůbec.

Nechci si hrát na proroka, ale soudím, že amatérské divadlo překoná protivenství blízké doby a dojde nového rozmachu. Je však k tomu třeba jedině: neskládat ruce do klína, nesedět za pecí a hořekovat, nýbrž jít a hrát divadlo, a to za každých podmínek!

T. Liebhaberová

P.S. Doufám, že i ostatní čtenáři Novin ADA vysloví svůj názor.

MINIROZHOVOR O JIRÁSKOVĚ HRONOVU

Dvě otázky týkající se Jiráskova Hronova jsme položili Františku Mikešovi, který už pětaticátý rok vede v Praze divadelní soubor Máj. V letech 1962-1968 byl členem ústředního poradního sboru pro amatérské divadlo. Povoláním je od roku 1963 režisérem ČST. Je členem /místopředsedou/ správní rady ADA.

Co vám říkají slova "Jiráskův Hronov"?

Je toho mnoho, co se mi vybaví při vzpomínce na Hronov. Poprvé jsem byl na přehlídce v Hronově v roce 1953 a od té doby se uložila do mé paměti řada dojmů. Úspěchy i prohry představení našeho souboru, i mé osobní. Ale nejvíc na mne vždy působil moment setkání. Setkání přátel, setkání lidí z různých míst, které spojuje společný zájem o divadlo.

Jak asi bude Jiráskův Hronov za změněných podmínek vypadat v budoucnu?

Mám představu velké nesoutěžní přehlídky. Festivału, který si ochotníci i eventuelní spolupracovníci z oblasti profesionálního divadla zorganizují k obrazu svému. Představují si velké setkání her se soutěžními ambicemi a

kalkulacemi. Setkání na základě konkursu, který umožní vybrat to nejlepší a nejzajímavější. Opravdový svátek, na němž se setkají přátelé divadla.

Les

JIRÁSKOVO DIVADLO O SLAVNOSTECH HRONOVSKÝCH

Tímto názvem a následující stejnojmennou básní začíná po uvedení několika stran nezbytných reklam ročenka XVI. Jiráskova Hronova z r. 1946 vydaná ÚMDOČ pod vedením autora zmíněné básně Jakuba Rydvana:

Stůl vždy je připraven, by hody skýtal
i příchozím, jež z neveliké dál
si ku tabuli hojně přisedali.

Tak prostřený je začasť již vítal,

než jednou do roka, kdy vzácná chvíle
sem svádí mnohé - a ne nahodile:
stůl, krmí obtěžkán, je očekává
a nejlepší jen okusiti dává.

Nuž přistupte, kdo v svátečním zas satě
jdeš zvednout číši, kterou vrchovatě
mok ohnivý již pinč! Nítí zraky

a vnitřním Zárem tráví čidlo citu:
Myšlenka vzlétá vzhůru do blankytu,
i duši nese kams až nad oblaky ..

Nepochopitelná hnací síla -
veškerý čas, energie a schopnosti jsou
dány do služeb Thálie. Avšak bez
patosu, neboť služebníci na něj nemají
čas. Celý den jsou občany, ozubenými
koly v nepřehledném mechanismu, aby
večer usedli ke společné večeři s
Karlem Čapkem, Williamem Shakespearem,
Antonem Pavlovičem Čechovem
a dalšími svými - pro ten večer -
kolegy. Hoří svíce, po obvodu stěn
sálu pokrytých památnými nápisy
reklam stojí lokajové. Ten večer se
opakuje? Snad stačí chtít. Reflektory
pro divadla nabízí Antonín Vokrahlík,
divadelní dekorace Pepa Máca, telefon
č. 20. Hra odvážné mládeže Malý

partyzán propadá vedle nabídky Divadelního závodu Marie Tvrdkové na "divadelní obleky do všech her". Ano, vše pro dítě! Al. Kunkalová, speciální obchod... Rok 1953: Hudba. Jan Trška v Klicperově Potopě světa tančí s Nadou Urbánkovou, která ještě prožívá Jiráskovu Kolébku v divadle téhož autora, tango je vynáší ze sálu na náměstí. Josef K. odchází zavěšen do Ofélie, Harpagon platí za všechny a Erži Orbánová se přede všemi spouští s markýzem de Sade... Cvaknutí vypínače, a svíce v rychlém tempu rytmicky zhasínají, lokajové jsou pryč.

Děkuji, tak zase v úterý ...
nebo ve čtvrtek? Někdo říká snad, ale
všichni vědí, že určitě.

-jaj-

Z HISTORIE JIRÁSKOVA HRONOVA

Kdyby nebylo Jiráskova Hronova, museli bychom si ho vytvořit - můžeme říci ve stylu Palackého věty o habsburské monarchii, neboť tento divadelní festival se stal už neodmyslitelnou součástí českého amatérského divadla. Je to přehlídka s nejdelsí tradicí, a nejrepresentativnější. Jestliže je letošní ročník označen už za jubilejní šedesátý, přestože se Jiráskův Hronov v letech 1942 - 1944 oficiálně nekonal, je tak oceňováno úsilí Hronovských, kteří i v podmínkách nacistické okupace, pokud jen to šlo, pořádali v době tradičního konání festivalu alespoň ochotnická představení.

Historie Jiráskova Hronova se začala psát v roce 1930, kdy bylo 28. září slavnostně otevřeno v Hronově Jiráskovo divadlo. Při té příležitosti vznikla myšlenka, aby Ústřední matice divadelních ochotníků českých (ÚMDOČ) pořádala v Hronově každoroční oslavu Jiráskových naro-

zenin. První přehlídka, I. Jiráskův Hronov, se uskutečnila hned následující rok a byly na ní uvedeny hry Aloise Jiráka "Otec", "Vojnarka" a "Gero" a Vrbského dramatičce "Filosofské historie". V dalších letech se Jiráskův Hronov stal přehlídkou inscenací her českých autorů, přičemž se slušelo, aby na programu přehlídky bylo alespoň jedno Jiráskovo dílo. Proto je Alois Jirásek daleko nehranějším autorem Jiráskova Hronova. Původní zaměření na českou dramatikou bylo překročeno v roce 1946 vystoupením prvního slovenského souboru s hrou J.G. Tajovského "Statky - zmátky". V následujícím roce se objevily na programu přehlídky první hry zahraničních autorů - Gorkého a Przybyszewského. Jiráskovský charakter měla přehlídka v roce 1951, kdy bylo na programu 6 Mistrových děl, a také ještě v roce 1953.

To už byly přehlídky pořádané za zcela nové společenské konstelace. Po skončení 2. světové války byl až do roku 1948 Jiráskův Hronov pořádán ÚMDOČ ve spolupráci s Hronovskými. Novinkou bylo zvaní slovenských souborů na základě dohody s ÚSOD počínaje rokem 1946. ÚMDOČ se snažila udržet nestrannickou linii festivalu, ale po únorových událostech roku 1948 a zejména po tzv. Soběslavském sjezdu, který nastolil plán socialistické kulturní politiky vycházející z programu KSČ, to nebylo možné. Už v roce 1949 se ÚMDOČ stala z hlavního pořadatele jen jednou ze spolupracujících organizací pod vedením Ústředí lidové tvořivosti. Následovalo rychlé převádění souborů ze spolkového základu na půdu masových organizací, zejména ROH. Řada souborů při tom zanikla, vznikaly ovšem i soubory nové.

V padesátých letech prošla přehlídka etapou tápání a hledání koncepce a zaměření festivalu. Od roku 1955 byla na Jiráskův Hronov vybírána představení na národních přehlídkách. Od té doby se Hronov postupně začal stávat obrazem špičky celého ochotnického hnutí.

V šedesátých letech se začala hledat nová tvář amatérského divadla. I Jiráskův Hronov byl ovlivněn vznikající vlnou divadel malých forem. V roce 1963 byla založena tradice hronovských studijních klubů. Klíma jistého názorového uvolnění v polovině šedesátých let se odrazilo i na průběhu a programu Jiráskových Hronovů, ale vývoj v tomto duchu byl přerušen počátkem normalizačního období po roce 1969, které opět nastolilo jako podstatnou kvalitu divadla jeho "socialistické" zaměření.

V roce 1971 byl poprvé vyhlášen Národní festival ZUČ organizovaný na všech stupních, v polovině sedmdesátých let byla dobudována struktura okresních a krajských poradních sborů pro divadlo, v souvislosti s tím byl kladen důraz na metodickou péči. Výrazněji ovlivnila amatérské divadlo i představení vybraná na Jiráskův Hronov užší spolupráce s profesionály. Na přehlídku se vybíraly soubory na základě okresních a krajských soutěžních kol.

V osmdesátých letech, která jsou ještě v živé paměti, se amatérské divadlo stalo do jisté míry avantgardou našeho divadla vůbec (při známé "svázanosti" kamenných divadel). Ve zvýšené míře se v amatérském divadle začal uplatňovat autorský prvek, čehož jsou poslední Hronovy dobrým důkazem.

Jiráskův Hronov se během své existence stal Mekkou českého amatérského divadla. Jezdí se sem nejen za zábavou, ale i za poučením. Kursy, diskusní kluby a organizovaná i neorganizovaná setkání ochotníků se staly už jeho neodmyslitelnou součástí. A měly by zůstat jeho součástí i nadále.

Letošní přehlídka je opět po letech nesoutěžní. Jiráskův Hronov čeká stádium hledání nové tváře. Jaká bude?

O.S.

Z P R Á V Y Z A D A

VELKÉ SNĚMOVÁNÍ AMATÉRSKÝCH DIVADELNÍKŮ

se uskuteční v Hronově v neděli 5. srpna v 10 hodin dopoledne. Měli bychom se na něm všichni společně, ať jsme organizováni nebo neorganizováni v amatérských sdruženích /podporu přislíbily ADA i SČDO/, poradit o úloze, postavení a potřebách amatérského divadla ve změněných podmínkách.

DIVADELNÍ HROM-ADA

30. června 1990 vyšlo u příležitosti konání východočeské Inspirace první řádné číslo občasníku regionální rady ADA ve východních Čechách. Na 8 stránkách Divadelní hromady formátu A4 nalezneme anketu Proč jsem vstoupil do ADA?, zprávu o ustavení Sdružení pro tvořivou dramaturgii a jejího východočeského centra, zprávy o průběhu východočeských divadelních přehlídek: Audimafor v Kostelci nad Orlicí, krajské přehlídky dětských divadelních a loutkářských kolektivů v Ústí nad Orlicí, krajské přehlídky s výběrem na Jiráskův Hronov v Lomnici nad Popelkou, krajské přehlídky venkovských divadelních souborů Tatobitský divadelní máj, krajské přehlídky loutkářských souborů v Lomnici nad Popelkou.

Dále obsahuje 1. číslo Hrom-ady úplný program přehlídky Inspirace 1990, program Jiráskova Hronova 90 a drobné zprávy a základní informace pro zájemce o členství v ADA. Za 1. číslo odpovídá Alexandr Gregar. A dobře!

KLUB PŘÁTEL AMATÉRSKÉHO DIVADLA

Jak se dočteme v 1. čísle Divadelní hromady, využili možnosti stanou ADA a členskou přihlášku podali jako přátelé amatérského divadla mezi prvními jeho dlouholetí spolupracovníci Ivan Bednář z Čs. televize v Praze, Marie Boková z Divadelního ústavu v Praze, prof. dr. Jan Císař, CSc., z DAMU Praha, Josef Kettner z Divadla Jiřího Wolkerova v Praze a Miloslav Kučera, profesor pardubické konzervatoře. Vzniká tak účinný popud ke vzniku Klubu přátel amatérského divadla. Připojí se další?

DIVADELNÍ JARMARK

Slušně diváky navštívenou akcí uspořádala ADA v Praze na Kampě ve dnech 23. a 24. června a 30. června a 1. července 1990. Na dvou pódii se představily pražské soubory Alfa Omega /J. Gregor: Černý den na Tolštejně/, Esence /Jedna z tisíce noci/, Refektář /F. F. F. Komedie strašlivá o Dočkalově koni/, Studio R /M. Kostínek: Ubu v Čechách/ a Sumus /V. Mašková: Kazibuchta/, dále LS Vendelín z Hradce Králové /Jirásek-Bláhová-Polehňa: O rytíři Bruncvíkovi/, M. Forman /M. Forman: Učený prase/ a LS Tatrmaní ze Sudoměře /J. Brůček: Loutkářské anekdoty/. Divadelní soubor Klakson tentokrát účinkoval jako folková hudební skupina a všechny přestávky mezi představeními vyplňoval M Swing Kvintet, hudební skupina divadelního souboru Máj.

Byla to první akce ADA v Praze a neobešla se bez organizačního tápání a nutnosti improvizace, ale vcelku je jí možno hodnotit jako slibné vykročení. Budou-li ovšem následovat další kroky.

(T.Lieb.)

S T R U Č N Ě

SDRUŽENÍ PRO TVOŘIVOU DRAMATIKU

Tvořivá dramaturgie, která je aplikací Komenského myšlenky "škola hrou", je výchovná a vyučovací metoda, při níž žáci nezískávají potřebné návyky, dovednosti a poznatky biflováním a memorováním, nýbrž vlastním prožitkem. Brian Way vysvětluje tvořivou dramaturgii takto:

"Dítěti můžeme říci dvěma způsoby, co je to slepý člověk. Můžeme mu říci, že slepý člověk je ten, kdo nevidí. Nebo mu řekneme: Zavři oči a pokus se najít cestu ven z místnosti. Tento druhý způsob je dramatická výchova".

Sdružení pro tvořivou dramaturgi bylo založeno na setkání v Praze 9. února 1990. Z iniciativy Koordinačního centra pro dramatickou výchovu při divadelním oddělení ÚKVC se sešli zástupci ze všech krajů Čech a Moravy. Předsedkyní Sdružení byla zvolena Eva Machková, připravuje se řada seminářů a vzdělávacích akcí, konferencí k teoretickým i praktickým otázkám dramatické výchovy a vydávání tematicky zaměřeného periodika "Tvořivá dramatika" /dříve Divadelní výchova/. Středisko se může stát zřizovatelem dětských souborů.

DIVADLO ZA BRANOU II.

1.6.1990 ve 13. hodin zahájilo ve velkém sále Divadelního ústavu první zkoušku Divadlo za branou II. Návrat režisérské legendy Otomara Krejčí na česká jeviště bude mít podobu Višňového sadu A.P.Čechova ve společném překladu O. Krejčí ml. a dramaturga Karla Krause. Scénu vytvořil Guy-Claude Francois /scénograf Théâtre du Soleil/, kostýmy Jan Skalický /žijící dnes ve Švýcarsku/, asistentkou režie je Helena Glancová. Herecké obsazení rolí je tvořeno částečně bývalými členy Divadla za branou, doplněno pak konkursem, který se skládal z pohovorů a hereckých zkoušek. Z obsazení například: Marie Tomášová /Raněvská/, Jana Franková /Aňa/, Milan Riehs /Gajev/, Jan Hartl /Lopachin/, Otomar Krejča ml. /Trofimov/, Tomáš Turek /Jaša/, Bohumila Dolejšová /Charlotta/, Bořík Procházka /Simeonov - Piščik/.

Před pražskou premiérou, plánovanou na konec roku, uskuteční soubor 15-20 zájezdových představení - podle někdejší praxe Divadla za branou.

(-jaj)

Dürrenmatt nově Švýcarský dramatik a spisovatel světového jména Friedrich Dürrenmatt v roce 1980 provedl revizi celého svého dramatického díla. Vedle drobných zásahů do dialogů a sledu scén učinil i závazné dramaturgické a myšlenkové zásahy. Pravidlo "poslední ruky" je závazné i pro nás, a proto začala Dilia znovu vydávat Dürrenmattovy hry. Všechny přeložil Jiří Stach, jemuž autor poskytl právo překladu do češtiny. Jde o následující hry: Frank Pátý, Fyzikové, Herkules a Augiášův chlív, Meteor, Návštěva staré dámy, Play Strindberg a Přišel anděl v Babylon.

Edice NČDT v době přísné cenzury edičních plánů Dilia vznikl nápad seznámit širší obec divadelníků s hrami, jejichž uvedení na jevištích bylo v té době nepřilíš pravděpodobné. Tak vznikla ediční řada Novinky české dramatické tvorby. Hry v ní vydané nebylo možno volně prodávat, nicméně je obdrželi všichni zájemci v profesionálních divadlech a odborných institucích. Dnes je takovéto pojetí edice bohuďáky překonáno, avšak právě edice NČDT byla jednou ze snah o překročení předlistopadových poměrů.

V ediční řadě NČDT vyšel "Podvojník" Michala Lázňovského, diskutovaná hra Václava Beránka "Z Košic do Aše a zpět", "Profesionálové" Alexe

Königsmarka, "Síň obou pravd" s podtitulem "staroegyptský Hamlet" od Jana Kopeckého, "Šaty, které svět neviděl" od Věry Provazníkové, "Frajter" Václava Beránka, "Horká krajina" Zdeny Bratršovské a Františka Hrdličky a "Hlava žvejkává" Václava Jamka.

ZE ZAHRANIČNÍHO TISKU

V květnu se konala v Západním Berlíně patrně nejrozsáhlejší evropská výstava věnovaná divadelní technice, zařízení hledišť a divadelní organizací, spojená s odborným kongresem SHOW TECH 1990. Stovky firem se účastnily ukázkami nejmodernějšího špičkového zařízení pro světlo a zvuk, konstrukcemi pódii a jevišť, výroby rekvizit a stylového nábytku, speciálních látek, fólií a barev pro scénickou výpravu a kostýmy. Katalogy a propagační materiály různých firem jsou k dispozici v knihovně Divadelního ústavu v Praze.

29.4. uplynulo přesně 25 let od světové premiéry jedné z nejslavnějších moderních německých her - "Pronásledování a zavraždění Jean-Paul Marata, předvedené divadelním souborem blázince v Charentonu za řízení markýze de Sade". Hru Petera Weissse posléze uvedla většina světově známých divadelních scén /včetně Royal Shakespeare Company, Broadway, Théâtre Sarah Bernhardt, Piccolo Teatro, atd./. Světová premiéra této hry byla uvedena v režii Petera Brooka, který toto dílo o dva roky později rovněž zfilmoval.

3 američtí divadelníci - básník William Burroughs, zpěvák a skladatel Tom Waits a režisér Robert Wilson inscenovali v hamburském Thalia - Theater s triumfálním úspěchem muzikál "Black Rider" /originální adaptaci Weberova "Čarostřelce"/. Tvůrci použili v inscenaci všech dostupných lidských i technických prostředků a vytvořili nevidaný tvar. V příští sezóně tato inscenace podnikne světové turné a očekává se obrovský úspěch.

Západoněmecký divadelní časopis Theater heute /č. 2/1990/ uveřejnil studii Suzanny Rothové o dramatině próz Bohumila Hrabala. Podrobně se zabývá dramatinou Václava Nývltu Hrabalova Něžného barbara a uvádí význam díla Bohumila Hrabala do kontextu se světovou dramatikou 70. a 80. let.

Významný německý dramatik Heiner Müller inscenoval v berlínském Deutsches Theater vlastní adaptaci Shakespearova Hamleta. Vychází ze skutečnosti, že Shakespeare mohl než reflektovat svou dobu, a proto si na začátku své práce určil hlavní motto: "Já jsem Hamlet". Inscenace je v náznaku situována /scéna, kostýmy/ do našeho století a přihlíží více k dnešním společenským konvencím. Výsledné představení se jmenuje "Hamlet-machine" a trvá osm hodin.

Proti vlně negativních reakcí společnosti vůči homosexualitě má osvětově působit i divadlo. Důkazem je hra Martina Shermana "Bent". Odehrává se v Berlíně a koncentračním táboře Dachau a pojednává o problematice homosexuality. V současné době je v britském parlamentu opět diskutována beztretnost homosexualit.

Zrušení cenzury může za jistých okolností i ztrpčovat život. Příkladem je Velká Británie, kde cenzura neexistuje od roku 1968. Nezaštiťuje-li totiž svým povolením divadelní představení úřad, stává se cenzura přirozenou morální součástí občanského zákoníku. Může tak snadno dojít ke zneužívání soukromou osobou, která neoborně osočuje a

žaluje přímo tvůrce. Takovým případem je hra Howarda Brentona "Římané v Itálii", která od roku 1980 přes veškeré snahy realizátorů nemůže být hrána. Zásluha přísluší jistě paní Whithausové, které neunikne žádné nastudování této hry a pokaždé podává na divadlo žalobu pro pobuřování. Část inscenace je totiž odehrána herci bez oblečení, a přestože tato nahota je nutná a funkční, paní Whithausová svůj spor zatím vždy vyhrála, neboť podle občanského zákoníku je právo na její straně.

(zpracoval - jaj -)

DRAMATICKÉ DÍLO A DIVADLO

(Z knihy V.K.Blahníka)

"Básník píše pro věčnost. Jeho dílo není časově omezeno, jeho dílo působí nyní-a je-li pravé a velké - bude působit po všechny doby, kdy lidstvo bude mítí interes o umění, poezii a ideály. /.../ Naproti tomu divadelní umělec jest umělcem dneška, umělcem chvíle, jest mluvčím současné doby, jeho dílem se vyrovnává věčný smysl díla básníkovy s kulturou současnosti, s ideovým i citovým názorem soudobého života. /.../

Uměleckému divadelnictví jest a zůstane námětem vždy dílo básníkovy. Proto naše definice stanoví, že uměním jest tvorba divadelní jen tehdy, ztělesňuje-li vízi, která byla vyvolána dílem dramatického básníka. Není myslitelné, že by se ještě vrátily

doby, kdy by divadelní umělec tvořil sám, bez zřetele k básnictví, jen za účelem divadelního provádění. I tehdy, když divadelní umělec provádí dílo, jež sám napsal, dlužno jeho činnost rozdělit na činnost básnickou, tu pak hodnotiti a posuzovati zvláště, a činnost divadelní, již nutno také měřiti jiným - divadelním - měřítkem. /.../

Běžná terminologie /pohřichu užívaná i v některých literárních studiích a historiích/ dělívá práce dramatických autorů na dramata jevištní a knižní. Nová doba umění divadelního ukázala, že toto rozdělení není úplně správné. Každá dramatická báseň je, či spíše ideálně řečeno měla by býti, takzvaným dramatem knižním. Básník měl by provést svou ideovou i poetickou konstrukci do důsledků a neměl by se ani starat o to, jak bude věc prováděna na jevišti. To je věcí divadelníkovou. /.../

Jest jisto, že divadelník má právo na vlastní pojetí, nikoliv však bez jakéhokoliv omezení. Omezení ono spočívá v tom, že jest konciliantně dílo básníkovy divadelníkem uznáváno za prius, za první podklad vzniku samostatně umělecké práce divadelní. /.../

Paradox režiséřův tkví ve zvláštní účinnosti jeho práce. Režiséř tvoří, aby dal vyniknout dílu cizímu, dílu básníkovy, aby mu dal vyniknouti hodnotami vlastního, nového a od něho odlišného uměleckého výkonu. /.../

Tím právě vzniká ona odpovědnost režisérova vůči básníku, který velmi často bývá v takovém případě úplně bezbranným. Není však recipocity v takové odpovědnosti. Básník není nucen odpovídati divadelníkovi za své dílo. /.../ Připustíme-li, že divadelník má a může mít vlastní pojetí, nutno doložit, že však má morální právo provádět hru na jevišti jen tehdy, kryje-li se pojetí jeho alespoň v hlavním s takzvaným "úmyslem básnickovým" čili ideálním pojetím samého tvůrce. Správně podotýká Fischer ze svého - básnického - stanoviska, že divadelník nesmí a nemůže vkládat do díla básníkovy nový problém, nové drama, že se mu také k tomu nedostává básnické potence. Zajisté! Nezdá-li se divadelníkovi námět dosti silným, vervním a básnické provedení dosti dramatickým nebo drastickým /dnes obvyklé hledisko/, nehraje prostě onu hru a vyhledá si takovou, která poskytuje mu dosti možnosti, ne-li úpiného, alespoň částečného souladu s autorem. /.../

Dramatický básník není dodavatelem nápadů a myšlenek, na které by divadelníci navěřili svoje produkce a technicko-produkční vtípy, básník je a musí být, má-li být umění pravým, spolutvůrcem, který musí být respektován nejen ve své myšlenkové individualitě, ale i v charakteru osobité nuance svého díla. Divadelní umění nesmí přicházeti, aby rušilo boží zákon básnický, nýbrž aby ho naplnilo./.../

Není a nemůže být uměním, plýtvá-li se schopnostmi divadelními na provozování bezcenných, ba dokonce stupidních slátanin. Proto nemá divadelník práva, aby bez závažných důvodů rušivě zasahoval do poetické nebo dramatické koncepce díla skutečného básníka. /.../

Tím vším, co bylo řečeno o prioritě básníkovy díla, se ještě nepraví, že by básníkovy dílo bylo pro divadelníka nedotknutelným sacrosanctem. Divadelník má právo zasáhnouti do díla básníkovy, nikoliv ovšem, aby měnil ideovou a poetickou koncepci, nýbrž proto, aby podnítil rychlost a účinnost dramatického spádu a dramatické výstavby. V tomto směru je zase divadelník autoritou, již musí básník přiznati právo volné dispozice. Jiný je ideální, myšlený život ve fantazii básníkově, jiné jsou požadavky reálného života, který musí vytvořit divadelník na jevišti. Ovšem tato volná dispozice nesmí měniti konečného výsledku úmyslu dramatického básníka a musí zachovávat poetickou krásu všeho toho, proč bylo dílo napsáno a proč jest hráno. Jest však nutna již z jednoho důvodu, že totiž nemůže básník napsat takové dílo, aby v celku i detailu vyhovovalo produkčnímu systému všech režisérů a všech herců. /.../

Básníci nechť píší, jak nejlépe dovedou, neboť je povinností divadelníků, aby pak provedli dílo tak, jak je za daných okolností nejlépe provést lze.

Divadelníci proti tomu nemají používat rčení: z té hry by se dalo to či ono udělat, nýbrž spíše rčení: ona hra by se dala tím či oním způsobem provést."

Vojtěch Kristián Blahník: *Smysl a podstata divadelního umění*. Praha 1923, Kapitola dramaturgická, s.101-119, kráceno.

Autor knihy V.K. Blahník (1888-1934) byl režisérem a významným organizátorem ochotnického divadla. Napsal doposud jediné obsáhlejší české Světové dějiny divadla.

Z DĚDEČKOVY KNIHOVNY

V roce 1894 vyšla v Praze-Karlíně útlá knížka s názvem "Divadelní škola" a podtitulem "Příruční knížka pro herce a začátečníky, jakož i pořadatele divadelních představení". Napsal jí Josef Mikuláš Boleslavský, pro nové vydání text upravil Josef M. Srp. Přinášíme z knížky několik výňatků týkajících se nácviku divadelního představení. Možná vám ty sto let staré rady vyloudí úsměv na tváři, ale možná vás i donutí k zamyšlení nad vlastní divadelní praxí.

"O důležitosti zkoušek netřeba šířit slovo; jest všeobecně uznána. Kde to možno, radíme, aby se jich odbyvalo nejméně čtvero.

Než se přikročí k první zkoušce, to jest ku čtení na zkoušku, oznámí režisér každému, kdo a kterou úlohu je podělen, že se při čtení na zkoušku teprve osvědčí, lze-li se nadíti, že jeden každý úloze své dostojí a že se tak stane jen ku prospěchu věci samé, bude-li on, režisér, po odbytém čtení některé úlohy vyměňovat za jiné.

V prostorném pokoji či lépe v sále rozestaví se do půlkruhu tolik židlí, co úloh v kuse, naproti nim stůj židle režiséra. Vpravo od režiséra sedí dámy, vlevo páni. Režisér přečte společnosti titul kusu, jména jednajících osob a popíše krátce a jasně dekoraci. Konečně vylíčí charaktery všech jednajících osob a tu i tam, kde toho potřeba k objasnění nějaké zvláštnosti, popíše i kroj, jakéhož jednotlivé neb všechny osoby v kuse vyžadují.

Při líčení každé jednotlivé povahy napodobí spolu způsob mluvy, tón i obzvláštnosti, jaké osobu charakterizují.

Nato počne první osoba v kuse svá slova předčítati, druhá jí podle úlohy odpoví, a tak se střídá výstup za výstupem (...) Obsah kusu musí působiti úplný dojem a dojem ten první musí se státí základem provedení samého.

Jakmile se k první zkoušce na jevišti přikročí, musí každý úlohu svou zpaměti umět, chce-li se na zkoušce čemu naučit. Jinak se stává zkoušení takové marným, zhoľa neprospěšným.

Kdo úlohu svou v obsáhlé souvislosti přehlédnouti a paměti své snadně vštípití chceš, počni několik neděl před provozováním s pročitáním téže v přiměřených hodinách ráno a večer před spaním, i dosáhneš hravě toho, čeho jiný neprospěšným napínáním a mučením hlavy marně dosáhnouti se snaží.

Po náležitém naučení se slovlm pokus se ochotník ve zkoušce druhé přivykat si pohybům a posávkám přiměřeným své roli, cvič se v chůzi, jakáž se k úloze hodí a líčit napomáhá povahu jednající osoby v kuse, a vyměřuj si pro každý výstup a změny jeho prostoru, aby vždy věděl, při které příležitosti na tom nebo onom místě státí musí, aby mu při obratu scény divadlo buď příliš dlouhým nebo krátkým se nestalo.

Ať se nikdo nestaví tak, aby celými zády k divákům obrácen byl,

také při ostatním pohybování ať je k nim co možná obrácen, a pohybování samo musí být pevné, jisté a nehledané, jak právě okamžité jednání žádá.

Druhá zkouška na jevišti budíž opakování a zdokonalení zkoušky první.

Co se konečně týče zkoušky čtvrté, neboli třetí, a to hlavní zkoušky na jevišti, nelze o ní více říci, než že se má odbývat tak, jako bychom posluchače již měli před sebou a hra se skutečně již provozovala. Tato poslední zkouška musí se odbývat s úplnou dekorací, jak ke kusu patří, by provozující osoby na ni uvykly. Taktéž musí všech rekvizit používáno a používání těchto náležitě zkoušeno býti.

... mluvmе především zřetelně, hlasitě a bez přenáhlování se. (...) Nemluvte dále příliš rychle, aby nebylo znáti, že jsme se učili zpaměti, mluvmе tam, kde toho třeba s výrazem a citem (...), i nemluvmе nic více a nic méně, nežli co k úloze náleží; poslouchajmе klidně napovědu a nechme si vše od něho předříkatí, aby, nevíme-li dále, nenastala přestávka.

Napověda /souffleur/, jedna z nejhlavnějších osob u divadla, sedí buď ve zvonu uprostřed popředí /mezi rampami/ aneb, kde zvonu není, za první kulisou vpravo nebo vlevo.

Na jeho pozornosti a obezřelosti závisí mnohá zdar celého představení. Pročež nesmí také palčivou svou žízeň po celý kus ničím jiným hasit, nežli vodou, začež se u vědomí heroického svého sebezapření může dle libosti odškodnit.

Napověda musí mít hlas zdravý a zřetelný a s upjatou pozorností být vždy na stráž. Napovídej slovo za slovem jasně a srozumitelně i naznačuj osobu, kteráž mluvití má, při začátku řeči prstem nebo pohledem, aby ta která osoba věděla, že je řeč druhé osoby u konce a ona sama že má začít.

Takzvané pouhé napomáhání, kde napověda jen tenkrát se ozve, když herec nemůže z místa, jest jednou z největších chyb, jež vůbec při dramatických představeních mohou být spáchány. Neboť v takovém případě přichází napověda obyčejně již příliš pozdě, herec je již znepokojen a v nesnázi, nepochopí také napovědu hned na místě aneb napověda sám neuhodí hned na patřičné místo v knize a blamáže je hotova!

KNIHY O DIVADLE POSLEDNÍHO DESETILETÍ

Teatrologická literatura se na knihkupeckých pultech objevovala po roce 1969 jen sporadicky. Teprve od druhé poloviny 80. let se začala situace postupně měnit. Bez nároku na úplnost chceme připomenout tituly vyšlé v posledním desetiletí. Jsou buď ještě na knižním trhu, nebo je lze vypůjčit v okresních a větších místních knihovnách.

O divadle jakožto specifickém druhu umění obecněji pojednávají Jan Bernard v knize "Co je divadlo?" (Praha, SPN 1983, 322 str.) a Jan Hyvnar v "Řeči dramatu" (díl I. S. Perkner - J. Hyvnar: Divadlo a rozhlas. Praha, Horizont 1987).

Obě knihy obsahují i nárys historie divadla. Širší pohled na divadlo nabízí také na

Slovensku vydaná práce Zdeňka Hořínka "Dráma, divadlo, divák" (Bratislava, Tatran 1985, 336 str.). Všechny tři uvedené knihy jsou pracemi sice populárními /Bernardova a Hořínkova vyšly v edicích pro studující mládež/, avšak odborně fundovanými a se snahou autorů problematiku třeba jen naznačit, ale nikoliv zjednodušovat. Knihy mohou posloužit jako dobrá průprava pro všechny, kteří se chtějí divadlem zabývat hlouběji.

K tomu může posloužit i slovníková příručka Mileny Cesnakové "Slávne osobnosti divadla" (Bratislava, Mladé letá 1983, 380 str.), která navzdory svému názvu vedle vynikajících osobností divadla od antiky až po současnost přibližuje i uzlové body z dějin divadla.

Událostí v divadelním životě posledního desetiletí se stala kniha Otakara Zicha "Estetika dramatického umění" (Praha, Panorama 1986, 416 str.). Vyšla po 55 letech po prvním vydání z roku 1931 a stala se svým způsobem průlomem do ediční politiky. Z předválečného období se vydá-

valy do té doby takřka výhradně jen práce marxisticky orientované. K nepominutelným osobnostem tohoto období (např. F.X.Šalda) byl tím právem zařazen i Zich. Všichni, kdo se vážně zajímají o dramaturgii, režii, herectví a o divadlo vůbec, by rozhodně měli po této knize sáhnout. Patří k vrcholům českého uvažování o divadle. (pokračování příště).

O.S.

NAŠE SAMOOBSLUHA

V Naší samobsluze uveřejňujeme nabídky do 5 řádků. Členům ADA a předplatitelům časopisu /i nečlenům ADA/ zdarma, ostatním za poplatek 25 Kčs /nabídka je uveřejněna třikrát/.

Zkratky: C- úhrada cestovného, D - délka představení, EO - el. ozvučení, H - hraje soubor, HP - hrací prostor, O - divad. osvětlení, S - spojení, ZP - zřizovatelský poplatek.

Nabídka představení

Eva Hrubá: Otazník. Scénické pásmo na téma "jací jsme byli". H AdiE.H. DKŽ Nymburk. D 40 minut. HP 5x7 m, O, EO, C mikrob. ZP 100 Kčs. S E. Hrubá, Sídlíště 1886, Nymburk.

Eva Hrubá: Začínající Ikar. Scénické poetické pásmo o životě mládeže. H Recit. studlo při MěKS Sobotka. D 35 minut. HP jakýkoliv, O, EO. C mikrob. ZP 100 Kčs. S E. Hrubá, viz výše.

Eva Hrubá: Život je velká fraška. Poetické scénické pásmo. H "1+1=" při SOUZ Městec Králové. D 40 minut. HP 5x7 m, O, EO. C mikrob. ZP 100 Kčs. S E. Hrubá, viz výše.

František Fýr: Komédie strašlivá o Dočekalově koni. Jarmareční fraška. H Refektář Praha. D 20 minut. HP jakýkoliv. C mimo Prahu 1 os. auto. S red. Novin ADA.

Jak se hraje mikádo. Dle M.C.Andaye, úprava V. Mašková. Tragikomedie o lásce a nelásce. H Sumus Praha. D 70 minut. HP 8x3,5m, C 1 os. auto. ZP 300 Kčs. S P. Hurych. 472 57 13-byt, 53 57 08 zam.

Milan Kostínek: Ubu v Čechách. Na motivy A. Jarryho. H Studio R Praha. D 45 minut. HP jeviště. S M. Kostínek, 2118, l. 225, večer 733 65 33.

Alexander Vampřlov: Úspěch. Jednoaktová tragikomedie. H Refektář Praha. D 30 minut. HP jakýkoliv. C v Praze 0, mimo Prahu 1 os. auto. S red. Novin ADA, tel. 55 12 53.

pozor!!!!

S L U Ž B Y

Profesionální výtvarnice nabízí spolupráci amatérským divadlům. Výprava a propagace. Levně. Andrea Dobrodinská, Jihovýchodní 1/50, 141 00 Praha 4, tel. 763 434.

PORADNA ADA

Bezplatné porady souborům ADA pokud jde o historické kostýmy a uniformy poskytuje dr. Ervín Hrych, Přemyslovská 24, 130 00 Praha 3, tel. 27 89 78.

DILIA VYDÁVÁ

Hry pro děti a mládež

E. Hanžlíková: O Cibulkovi. Loutková komedie na motivy románu G. Rodariho. 15 postav /loutky i živí herci/.

Kuře, Kocourek a Malý tygr. Sborník pohádkových her pro menší děti sestavený E. Machkovou. /J. Papež: Byl jednou jeden Píp; P. Prchal-M. Eben: Kocourek Modroočko; Z. Černý - J. Dejl: Malý tygr/.

Pásma

H. Christinováa růže voní dál. Lyrická kompozice básničky střední generace o vztahu muže a ženy. 1 muž, 1 žena.

J. Kopecký: Neobyčejný život. Originální obraz osobnosti Karla Čapka vytvořený z výňatků jeho děl a dopisů. Variabilní obsazení.

Česká dramatická tvorba

A. Goldflam: Tzv. sci-fi. Katastrofická groteska. 2 muži, 2 ženy.

- R. John: Memento. Autorův jevištní přepis vlastního úspěšného románu. 9 mužů, 5 žen.
- J. Marek: Temno. Podle Jiráskova románu. 8 mužů, 1 žena.
- A. Máša: Mrtvá živá voda. Dramatický příběh agronoma, který se postavil proti porušování ekologické rovnováhy v přírodě. 6 mužů, 3 ženy.
- S. Moša: Sodoma. Filosofické drama na motivy románu Ivana Kříže "Pravda o zkáze Sodomy". 12 mužů, 3 ženy, kompars.
- P. Novotný - I. Racek ml.: Psychoterapie. Satirický dokument o nedávné době o pěti obrazech. 10 mužů, 3 ženy.
- J. A. Pitinský: Matka. Hra z rodu groteskních vizí A. Jarryho. 4 muži, 3 ženy.
- A. Procházka: Klíče na neděli. Komédie o dvou dílech o výměně partnerů. 3 muži, 7 žen.
- Z. Silová: Hlavně že mi rozumíš. Hra o problémech současných mladých lidí. 3 muži, 4 ženy.
- J. Šotola: Dnes poprvé a pouze jedenkrát aneb Kuře na rožni. Šotolova jevištní adaptace vlastního románu o potulném loutkoherci. 12 mužů, 6 žen.
- J. Topol: Hlasy ptáků. Opera pro činoherce. Hra o hledání skutečných hodnot v životě. 5 mužů, 4 ženy.
- Přeložená dramata
- Č. Ajtmatov - V. Beránek: Popraviště. Dramatizace světznámého románu. 18 mužů, 5 žen.
- M. Bulgakov - M. Roščin: Mistr a Markéta. Dramatizace proslulého Bulgakovova románu z pera zkušeného dramatika. 13 mužů, 4 ženy, kompars.
- G. Gorin - E. Rjazanov: Příběh o šlechtném husarovi a sličné herečce. Překlad a úprava J. a R. Pochovi. Pod divadlem na divadle se spoustou komických situací, lásky a flirtu pronikají praktiky totalitního režimu. 8 mužů, 4 ženy, kompars.
- A. Kazancev: Evžiny sny. Přel. J. Klusáková. Absurdní obrázek současné moskevské měšťácké rodiny. 5 mužů, 4 ženy, kompars.
- J. Orton: Klíčovou dírkou. Přel. M. Žantovský. Groteskní pohled na morálku privilegovaných. 4 muži, 2 ženy. Devizově vázáno.
- E. Radzinskij: Toho chlapa zabít. Přel. E. Šranková. Monolog hysterické herečky v nejlepších letech, která má už úspěchy v lásce i v divadle za sebou. 1 žena, 1 muž.

M. Rozovskij: Koncert V.

Překlad a úprava P. Oslzlý a P. Scherhauser. Snaha o uspořádání koncertu Vysockého v provinčním městě roztáčí kolotoč nikoli nepodobný Golovu Revizoru. 6 mužů, 2 ženy.

S. Shepard: Mámení mysli.

Přel. J. Kořán. Drama známého amerického dramatika je "antologií silných vášní". 4 muži, 4 ženy. Devizově vázáno.

G. Spiró: Zahrada. Přel. V.

Hradská. Zkouška lidských charakterů v měnící se politické situaci v polovině padesátých let v Maďarsku. 7 mužů, 4 ženy.

T. Stoppard: Rosenkrantz a Guildenstern jsou mrtvi.

Přel. J. Kořán. Dnes už klasické absurdní drama z 60. let motivicky vycházející ze Shakespearova Hamleta. 13 mužů, 2 ženy, kompars. Devizově vázáno.

Noviny ADA. Vydává Amatérská divadelní asociace, box č. 382, 111 21 Praha 1. Adresa redakce: K rovinám 538, 158 00 Praha 5. Šéfredaktor PhDr. Otto Smrček, CSc. Redaktoři Jaroslav Jarolím, Lenka Smrčková. Mezinárodní indexové číslo 46 978. Uzávěrka 11.7.1990. Cena 5 Kčs.